

Лист до редакції

Євгенія Прохоренко

ЗАПРОПАЩА ЧИ ЗГУБЛЕНА ГРАМОТА?

Цього року у видавництві “Школа” в серії “Моя улюблена книжка” вийшли два видання творів Миколи Гоголя українською мовою накладом по 2500 примірників.¹

Нашу увагу привернула анотація до “Вечорів на хуторі під Диканькою”: “Текст друкується за виданням: М.Гоголь. Вибрані твори у п’яти томах. – Х., Книгоспілка, 1929-1932 // Загальна редакція І.Лакизи, П.Филиповича / За стилістичною редакцією М.Зерова, А.Харченка”. Трохи далі зазначається: “Переклад творів українською мовою здійснено в 30-х роках минулого століття, у період політичних репресій, тому прізвище перекладачів невідомі, за винятком “Запропащої грамоти” в перекладі Михайла Обачного (Косача) і Лесі Українки”. У змісті лише біля “Запропащої грамоти” в дужках вказане посилання на авторів перекладу. Щодо інших творів, то біля їх назв у змісті зазначається, що прізвища перекладачів невідомі.

У невеликій за обсягом анотації міститься стільки помилок і огріхів, що їх вистачило б на цілий том наукової інформації.

По-перше, якщо текст справді друкується, як зазначено в анотації, за п’ятитомником під загальною редакцією І.Лакизи та П.Филиповича (III і V, на жаль, так і не побачили світ через ті самі політичні репресії), то чому не вказано, за яким саме томом? Адже всі тексти видання 2007 року (“Сорочинський ярмарок”, “Вечір проти Йвана Купайла”, “Майська ніч, або Утоплена”, “Запропаща грамота”, “Ніч проти Різдва”, “Зачароване місце”) містились саме в першому томі “Творів” за редакцією І.Лакизи та П.Филиповича.

По-друге, з огляду на те, що перший том п’ятитомника побачив світ 1929 року, переклад творів українською мовою до нього аж ніяк не міг бути здійснений у 30-х роках минулого століття, у період політичних репресій. Це до питання наукової точності.

По-третє, “стилістичним редактором” першого тому був А.Ніковський, а не М.Зеров і А.Харченко (вони були “стилістичними редакторами” II і IV томів).

По-четверте, перший том справді виданий “Книгоспілкою” в 1929 році, але не в Харкові, а в Києві, як і другий – у 1930 році. А вже четвертий том побачив світ 1932 року у видавництві “Література і мистецтво” (Харків-Київ).

По-п’яте, але, мабуть, найважливіше. У першому томі п’ятитомника за редакцією І.Лакизи та П.Филиповича вміщені твори Гоголя в перекладах А.Харченка (“Сорочинський ярмарок”), В.Харченка (“Страшна помста”), Д.Ревуцького (“Вечір проти Йвана Купайла”), М.Рильського (“Майська ніч, або Утоплена”, “Ніч проти Різдва”), А.Ніковського (“Згублена грамота”), С.Титаренка (“Зачароване місце”).

¹ Гоголь М.В. Вечори на хуторі під Диканькою: [Для серед. шк. віку] / Пер. з рос.; Іл. О.В.Кузнецової. – К.: Школа, 2007. – 176 с.: – іл. – (Моя улюблена книжка). Науковий редактор видання – Сергій Білоконь. Гоголь М.В. Тарас Бульба; Страшна помста: Для серед. шк. віку: Пер. з рос. / Іл. М.Г.Дерегуса; О.А.Літвінова. – К.: Школа, 2007. – 236 с.: іл. – (Моя улюблена книжка). Науковий редактор видання – Сергій Білоконь.

Отож залишається загадкою, чому укладачі у виданні 2007 року вмістили твір М.Гоголя під назвою “Запропаща грамота” в перекладі Михайла Обачного (Косача) і Лесі Українки (а не “Згублена грамота”, як було в перекладі А.Ніковського в першому томі п’ятитомника), зазначивши, що цей переклад уперше побачив світ у “Вечерницях (Оповідання М.Гоголя)” у Львові в 1885 році і що він друкується за виданням “Огнений змії” (К., 1990) лише в посиланні до заголовку твору в середині книжки.

Порівнюючи тексти перекладів, доходимо висновку, що укладачі видання 2007 року, ймовірно, справді послуговувалися першим томом п’ятитомника 1929 року за загальною редакцією І.Лакизи та П.Филиповича (окрім, звісно, “Запропащої грамоти”), але їх “приведено у відповідність до норм сучасної української мови”, як зазначено в тій же анотації. У порівняльній таблиці наводимо деякі відмінності перекладів першої глави “Сорочинського ярмарку”:

Наскільки правомірне і вдале таке втручання — судити читачеві.

1929	2007
палко схилившись (с. 9)	любострастно вигнувшись (с. 5)
срібні злітають пісні небесними степами (с. 9)	срібні пісні летять повітряними сходами (с. 5)
прозорих комах (с. 9)	ефірних комах (с. 5)
Як палке та голубливе українське літо! (с. 10)	Яке сповнене любострастя й солодкої млости українське літо! (с. 6)
копиці (с. 10)	хури (с. 6)
як литий кришталь (с. 12)	як лите скло (с. 9)
зодягнений найкраще (с. 12)	зодягнений чепуристіше (с. 9)
Яка гарна дівчина! (с. 12)	Славна дівчина! (с. 9)
Щоб твоєму батькові горшком голову пробило! (с. 12)	Щоб твоєму батькові горшком у голову грюкнуло! (с. 10)
Паскудо! (с. 13)	Нечестивцю! (с. 10)
Він влучив якраз, яз сам не сподівався... (с. 13)	Кидок виявився вдаліший, ніж можна було сподіватись... (с. 10)
... і злість її впала на безневинну пасербицю і на плохого чоловіка, що, звикши здавна до таких пригод, увесь час уперто мовчав і байдуже зносив несамовиті речі розлюченої жінки... (с. 13)	... і помста її впала на безневинну пасербицю і на неквапливого чоловіка, що, звикнувши здавна до таких явищ, увесь час уперто мовчав і байдуже сприймав розгнівану жінку... (с. 10)

Видання 2007 року “Тараса Бульби” і “Страшної помсти” в цій же серії теж викликає низку запитань.

Чому ж “Страшна помста”, “одна з повістей циклу “Вечори на хуторі під Диканькою”, не ввійшла до видання самих “Вечорів”? І чому знову ж таки в посиланні у змісті зазначено, що прізвище перекладача цього твору невідоме? Адже згідно з анотацією текст знову-таки “друкується за виданням: М.Гоголь. Вибрані твори у п’яти томах. — Х., Книгоспілка, 1929-1932 // Загальна редакція І.Лакизи, П.Филиповича”, у першому томі якого поряд з іншими повістями “Вечорів” міститься і “Страшна помста” в перекладі В.Харченка. У змісті поряд з назвою твору “Тарас Бульба” зазначається: “Переклав А.Ніковський”. Так воно і є, але у другому томі зазначено авторство перекладу під псевдонімом — А.Василько.

Незаперечно одне: друкувати переклади без зазначення імен перекладачів, які до того ж відомі, не слід не лише з погляду етики, а й із погляду наукової точності й достовірності. І перше і друге, здається, мало обходило упорядників і редакторів видання.

Ось яка вона вийшла “запропаща” чи, радше, згублена грамота. Цього разу — літературознавча.

М. Ніжин